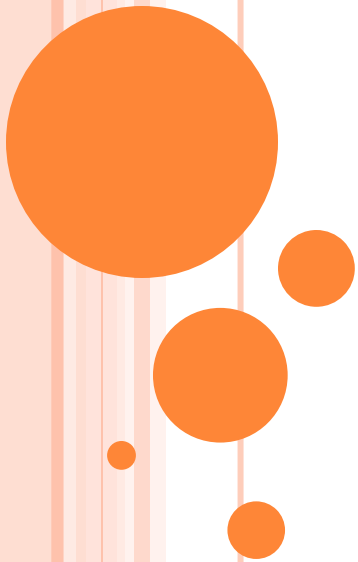
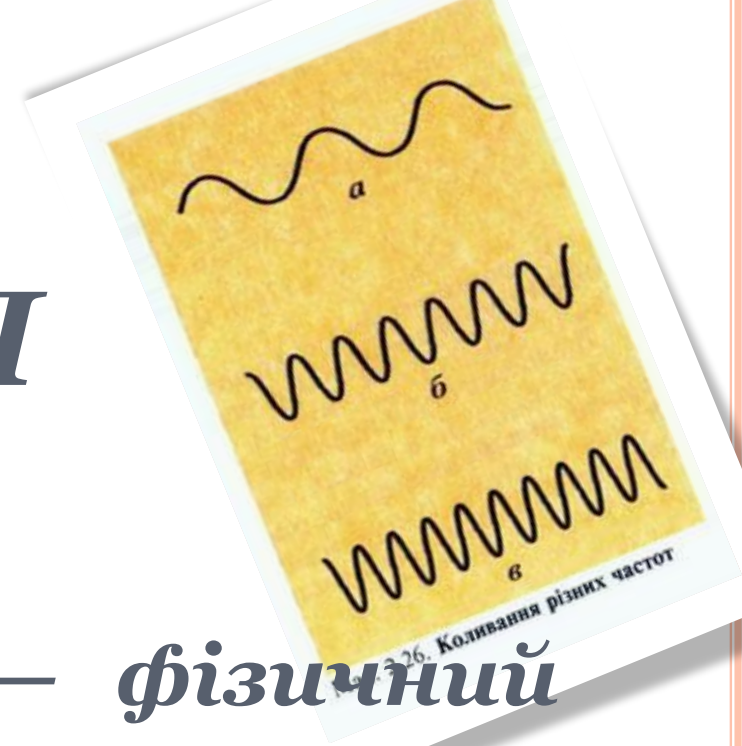

КОЛИВАННЯ

Колива́ння — фізичний процес, під час якого чергуються інтервали збільшення й зменшення фізичної величини.

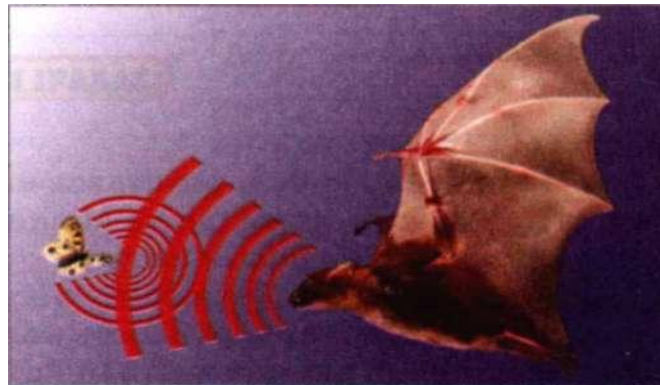
КОЛИВАЛЬНИЙ РУХ

▣ Коливаннями або коливальними рухами називають такі види механічного руху чи зміни стану системи, які періодично повторюються в часі, наприклад, механічні коливання тіла на пружині, коливання маятників, коливання струн, вібрації фундаментів будівель, електромагнітні коливання в коливальному контурі.

КОЛИВАЛЬНИЙ РУХ.

▣ За фізичною природою коливання поділяють на механічні та електромагнітні, за характером коливань - на вільні, вимушені та автоколивання. Хоча коливання досить різноманітні за своєю фізичною природою, але вони мають спільні закономірності й описуються однотипними математичними методами.

МЕХАНІЧНІ КОЛИВАННЯ

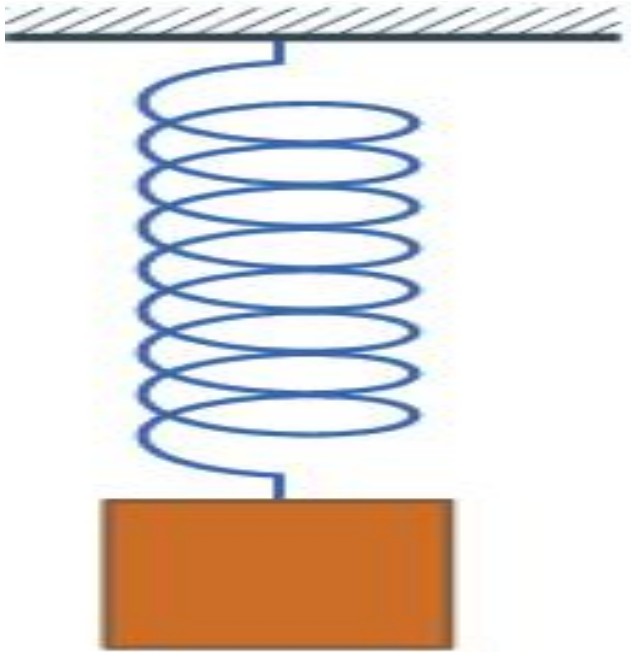
- Механічні коливання - періодичне зміщення тіла то в один, то в другий бік відносно положення рівноваги.

АВТОКОЛИВАННЯ.

- ▣ Ще одним видом незагасальних коливань є автоколивання. Це коливання, які підтримуються внутрішніми джерелами енергії системи, коли не діє зовнішня періодична сила. Наприклад, настінний годинник з маятником або наручний механічний годинник - це механічні автоколивальні системи.
- ▣ У годинниках потенціальна енергія тягарця (або стиснутої пружини) поступово, окремими порціями передається маятнику і компенсує втрати на тертя. Можна спостерігати автоколивання струни під дією смичка, голосових зв'язок під час розмови або співу.

МЕХАНІЧНІ КОЛИВАННЯ

Коливання називаються періодичними, якщо фізичний стан системи повністю повторюється через якийсь певний проміжок часу, що називається періодом

МАТЕМАТИЧНИЙ МАЯТНИК

▣ *Математичний маятник — тіло типу матеріальної точки, підвішене на довгій невагомій нерозтяжній нитці*

$$T = 2\pi \sqrt{\frac{l}{g}}$$

ПРУЖИННИЙ МАЯТНИК

▣ Пружинний маятник складається з тягарця масою m , з'єданого з пружиною жорсткістю k . Якщо зовнішньою силою вивести систему з положення рівноваги, вона може коливатися відносно положення O .

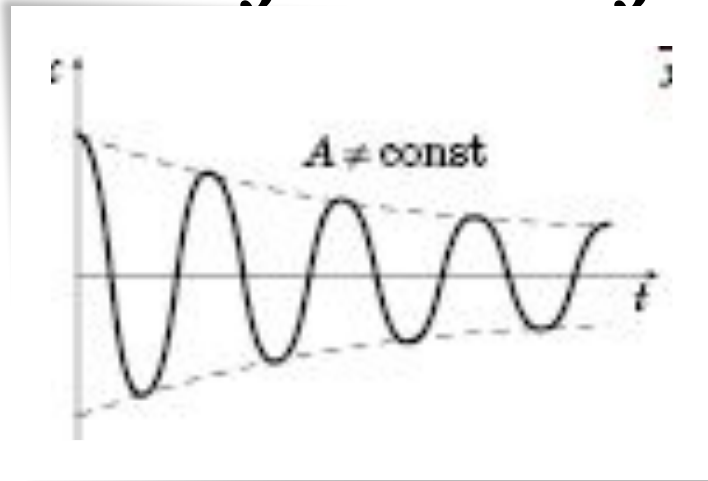
$$T = 2\pi \sqrt{\frac{m}{k}}$$

ВИМУШЕНІ КОЛИВАННЯ. РЕЗОНАНС.

- ▣ **Графік ідеалізованого власного коливання являє собою синусоїду або косинусоїду. Однак у будь-якій реальній коливальній системі, внаслідок неминучості дії сил тертя й опору, власні коливання згасають, тобто їх амплітуда зменшується з часом.**

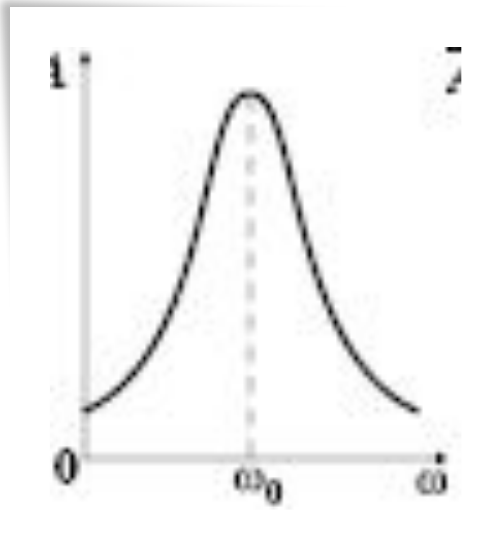
ВИМУШЕНІ КОЛИВАННЯ.

- ▣ У природі і техніці дуже часто реалізуються не власні, а вимушені коливання, тобто коливання під дією зовнішньої (змушуючої) сили. Приклади: вимушені коливання здійснюють дерева і фрагменти споруд під натиском вітру; підлога машинного залу на заводі; міст під ногами людей, мембрана мікрофона та ін.***
- ▣ Вимушені коливання можуть бути незгасаючими, якщо зовнішня дія буде компенсувати зменшення енергії в системі, викликане дією сил тертя й опору.***

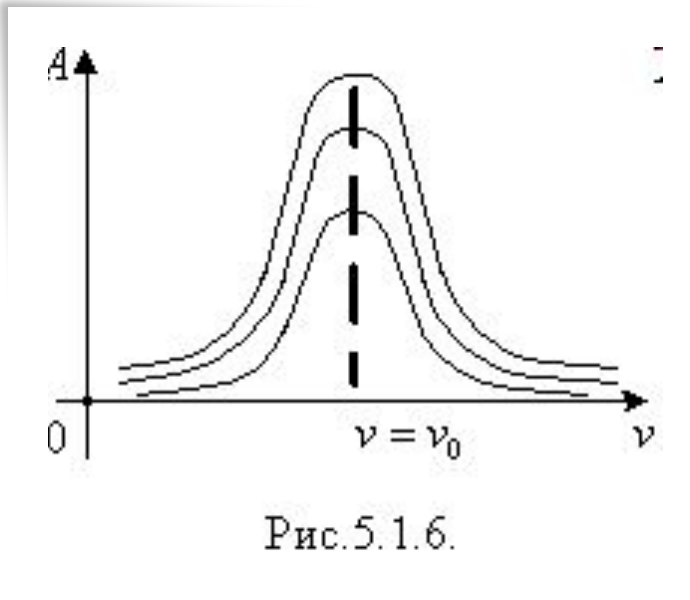
РЕЗОНАНС.

- ▣ **Особливим проявом дії змушуючої сили є явище резонансу — стрімкого (різкого) зростання амплітуди вимушених коливань за умови збігу частоти власних коливань системи і частоти, з якою змінюється змушуюча сила.**

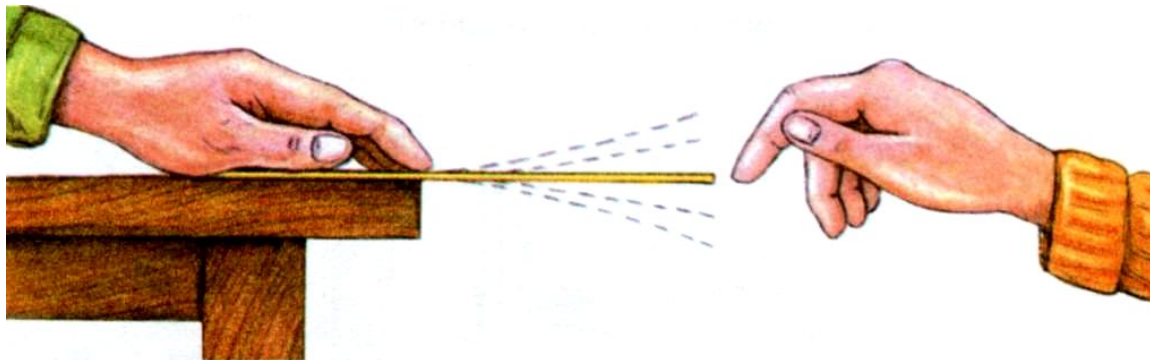
РЕЗОНАНС.

- Графік залежності амплітуди коливань від частоти під час резонансу зображено на рис.5.1.6. Резонансна крива тим гостріша, чим менші втрати енергії в системі

РЕЗОНАНС.

- ▣ **Приклад перших проявів руйнівної дії резонансу: руйнування підвісних мостів через річку Луару у Франції наприкінці XIX ст. та в Росії на початку XX ст. через річку Фонтанка. У першому випадку солдати крокували по мосту в ногу, у другому — гарцювали кінні гренадери.**

РЕЗОНАНС.

- ▣ Для послаблення шкідливої дії резонансу в техніці використовують гасителі коливань (демпфери), гумові та повстяні прокладки.
- ▣ Але резонанс може бути не тільки шкідливим. Приклади корисних проявів резонансу: підсилення звуку музичними інструментами (корпус гітари, міхи баяна), настроювання радіоприймача на частоту потрібної радіостанції.

ЗАПИТАННЯ ДЛЯ САМОПЕРЕВІРКИ

- ▣ 1. Опишіть процес перетворення енергії під час гармонічних коливань на прикладі пружинного маятника.
- ▣ 2. За якими формулами визначають повну механічну енергію тіла, що гармонічно коливається, в момент проходження точки рівноваги і крайніх точок руху?

ЗАПИТАННЯ ДЛЯ САМОПЕРЕВІРКИ

- ▣ 3. За якою формулою визначають повну механічну енергію тіла, що гармонічно коливається, в момент проходження між точкою положення рівноваги і крайньою точкою руху?

- ▣ 4. Чому вільні коливання маятника загасають? За яких умов коливання можуть стати незагасальними?

